

самостійного, який приймає і успішно реалізує різноманітні, нові і складні навчальні проблеми, що сприяють розвитку його особистості» [6, с. 13].

Поступово творчість охоплює різноманітні форми інноваційної соціальної поведінки, «пов'язані з виконанням особистістю щораз більш складних, мінливих і не окреслених – щодо вимог – соціальних ролей: учня, громадянина, батька, споживача тощо» [5, с. 41]. Результатом такого типу поведінки не буде творчий продукт, а певні зміни, що стосуються сучасного розвитку культури. У цьому аспекті проявом творчості буде не тільки здатність до творення нових рішень чи нових продуктів, а здатність вивчення нових зразків поведінки у відповідності до вимог середовища та модифікації умов життя. Відтак творчість стає синонімом соціального навчання.

Отже, інновацію можна розуміти як ефект культуротворчої активності людини, витвір людської праці, зміни в соціальній поведінці людей та програму розвитку особистості. Процес формування особистості, як такої, триває упродовж всього життя. В умовах переходу від репродуктивної до освіти інноваційного особисто-орієнтованого типу, творчий процес ототожнюється з інноваційними, адаптаційними процесами, які мають місце в інноваційних формах соціальної поведінки та саморозвитку.

Список використаної літератури

1. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. – К.: Грамота, 2005. – 448 с.
2. Koziński J. Człowiek wielowymiarowy / Józef Koziński. – Warszawa: Żak, 1996. – 279 s.
3. Koziński J. Psychotransgresjonalizm. Nowy kierunek psychologii / Józef Koziński. – Warszawa: Żak, 2001. – 293 s.
4. Nęcke E. Trening twórczości / Edward Nęcke. – Gdańsk: GWP, 2008. – 173 s.
5. Schulz R. Tworczość Schulz społeczne aspekty zjawiska /Roman Schulz. – Warszawa: PWN, 1990. – 382 s.
6. Schulz R. Studia z innowatyki pedagogicznej /Roman Schulz. – Toruń: Wyd. UMK, 1996. – 298 s.
7. Szmidi K. Pedagogika twórczości /Krzysztof Szmidi. – Gdańsk: GWP, 2007. – 424 s.

Альона Василенко

ГУМАНІСТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Сучасна освітня ситуація як в Україні, так і у світі потребує педагогічних кадрів з якісно новим рівнем професійної підготовки. Рух до нового типу освіти визначається рядом факторів, серед яких і особистість педагога, його світогляд, культура, спосіб мислення. Тому важливою ланкою реалізації новітніх освітніх

підходів є вміння викладача на основі індивідуально-гуманістичної спрямованості будувати зі студентом суб'єкт-суб'єктні відносини.

Гуманізація та демократизація суспільних відносин сприяють введенню в дію гуманістичної парадигми в управлінні вищою освітою, яка набула назви людиноцентристського підходу. Людиноцентризм – це актуалізація гуманістичних тенденцій в сучасну епоху, відхід від раціоналізованих прагматичних імперативів. Реальне втілення такого підходу на практиці можливе лише через безпосереднього учасника навчально-виховного процесу, його організатора – викладача. Інструментом цієї роботи є його індивідуально-гуманістична спрямованість.

Гуманістична спрямованість особистості викладача означає ставлення до студента як до найвищої цінності, визнання його права на свободу і щастя, вільний розвиток і прояв своїх здібностей. Реалізувати свій творчий потенціал задля себе та суспільства людина може лише за наявності віри в саму себе. Остання з'являється лише за умови, коли сприйняттю та оцінці підлягають не лише її позитивні якості, а вся особистість в цілому. Разом з тим, гуманізм – це не усе-прощення та покірність недосконалості людини, це прийняття її повністю з вірою в перевагу позитивних, кращих рис.

Педагог має ставити перед студентом посильні й розумно сформульовані завдання задля того, щоб студент розвивався в подальшому, тобто, здійснювати педагогічний вплив не авторитарного, а гуманістичного характеру. Виявляючи в діалозі, партнерстві, співпраці повагу до учня, толерантність та справедливість, викладач захищає свободу особистості, примножує культурну спадщину, і тим самим, зростає сам як професіонал та особистість [5].

Про актуальність підготовки викладачів, здатних здійснювати навчання майбутніх фахівців на гуманістичних засадах, свідчать численні публікації останніх років. Основні ідеї, принципи, положення гуманної педагогіки знаходять своє відображення у концепціях особистісно орієнтованої освіти, навчання і виховання (Ш. Амонашвілі, І. Бех, А. Бойко, Є. Бондаревська, М. Красовицький, А. Петровський, А. Подмазін, О. Савченко, В. Серіков, І. Якіманська). У більшості наукових досліджень індивідуальна ціннісно-гуманна взаємодія вихователя й вихованця трактується як виховний процес, у центрі якого перебуває цілісна особистість. Ряд досліджень присвячено обґрунтуванню гуманоцентричної та соціоцентричної переорієнтації освіти в межах ринкового суспільства на задоволення потреб особистості та суспільства, виходячи з тенденцій розвитку новітніх соціальних та освітніх практик (В. Андрущенко, Б. Гершунський, О. Долженко, С. Клепко, В. Кремень, М. Култаєва, В. Лутай, М. Михальченко, Ф. Михайлов, Н. Піщулін, В. Розін, М. Романенко, Х. Тхагапсоев, А. Урсул, Г. Щедровицький та інші).

Метою нашого дослідження є розкриття сутності, специфіки та основних компонентів індивідуально-гуманістичної спрямованості особистості викладача. Її прямий зв'язок з реалізацією принципу людиноцентризму в педагогічному процесі вищого навчального закладу.

Важливим для нашого дослідження є розуміння та розкриття принципу людиноцентризму як провідного для побудови суб'єкт-суб'єктних відносин викладача та студента, його сутності та специфіки.

Як було зазначено нами вище, людиноцентризм – це прояв гуманістичних тенденцій в освіті, науці та інших життєвих сферах. Як зазначає В. Кремень, «Сучасний стан людського буття в його духовних вимірах фіксує стадію його переходу від локально-стабільного до інтегративного рівня. Це той «гострий» період суспільної історії, коли відбувається зміна духовно-культурної свідомості цивілізації, що обумовлює необхідність переорієнтації освіти на нові виміри духовності людини. Враховуючи зміни, які відбулися в світі, в соціумі, в державі, потрібно орієнтувати освіту і виховання на їх вимір людиною, тобто на людиноцентризм. З цієї позиції завдання національної освіти – характеризувати буття людини в її особистісній унікальності, що концентрує увагу освітньої діяльності в її педагогічній поліфонії на розвиток творчих потенцій людини, які засновані на розумі, знанні, мудрості, «душевному відчутті», «пізнанні серцем». На всьому тому, що перетворює людину в особистість. Це – кредо сучасної «освіти людиноцентризму» [3].

Перехід нашого суспільства на якісно новий рівень, шалений темп наукового та технічного розвитку, ставить абсолютно нові вимоги до сучасної людини. Формування навичок які необхідні для продуктивної, успішної життєдіяльності покладаються, в першу чергу, на освітню систему, зокрема, на ланку вищої освіти, адже саме вона формує професійні навички та характеристики, які в подальшому і визначатимуть, чи буде людина успішною і пристосованою до темпу життя, чи ні. Зміна системи цінностей та поглядів вимагає від кожного з нас не просто засвоювати інформацію, а вибирати та «відфільтровувати» її [2]. У центр освіти, в широкому сенсі слова, ставиться той, хто навчається, а не той хто навчає. Найважливішим завдання – прищепити студенту вміння й навички пов'язані з пошуком інформації та самостійною роботою з нею. А навчити цьому, передати навички має викладач, тому реалізація людиноцентристського підходу безпосередньо залежить від індивідуально-гуманістичної спрямованості його особистості, адже не можливо навчити тому, чого не вмієш сам.

Вимоги до особистості педагога полягають у тому, що: «Педагогічним працівником повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в навчальних закладах» [1].

Теоретичний аналіз наукової літератури дозволив нам подати професійну компетентність викладача у вигляді взаємодіючих і взаємно проникаючих утворень-компонентів: змістового, діяльнісного і особистісного.

Змістовний компонент припускає наявність у викладача знань з тих дисциплін, яким він навчає, що виражають квінтесенцію спеціальності (концептуальна компетентність), якій навчається студент. Структура концептуальної компетентності визначена, виходячи з міркувань, що сучасному фахівцю абсолютно недостатньо знання одного професійного аспекту, адже професійні знання

за своєю суттю комплексні, неділимі і окремі розрізнені представлення не утворюють системи знань. Інтегративність повинні забезпечити викладачі, працюючи у взаємодії. Такий алгоритм дій дає абсолютно іншу якість знань (при інтеграційному навчанні виробляються асоціативні зв'язки, які головним чином і характеризують якість знань).

Діяльнісний компонент включає інваріантні професійні знання, в які входять і комунікативні уміння. Аналіз практики показує, що навчально-виховний процес часто будується на монологах як викладачів, так і студентів, з переважанням предметно-спрямованого характеру навчання, посилюваного авторитарно-імперативним стилем спілкування.

Особистісний компонент включає особистісні якості, що виражаються в наявності природжених здібностей до викладацької діяльності, рівні розвитку соціального інтелекту і умінні сформулювати свій авторитет в студентському і викладацькому середовищі. У зв'язку зі сказаним певний інтерес має аналіз особистості викладача вищого навчального закладу.

Дослідження психологів свідчать, що будь-яка професійна діяльність вимагає від особистості не тільки знання своєї справи, але й розвитку відповідних здібностей. Специфіка педагогічної діяльності вимагає від особистості викладача наявності педагогічних здібностей, структурувати які можемо так:

– дидактичні здібності – здібності передавати студентам навчальний матеріал, роблячи його доступним, підносити їм проблему ясно і зрозуміло, викликати інтерес до предмета, збуджувати у них активну самостійну думку (викладач з дидактичними здібностями уміє у разі потреби відповідним чином реконструювати, адаптувати навчальний матеріал, робити важке – легким, складне – простим, незрозуміле – ясным і зрозумілим);

– академічні здібності – здібності до відповідної галузі науки (здібний викладач знає предмет не лише в об'ємі навчальної програми, а значно ширше і глибше, постійно стежить за відкриттями у цій галузі, абсолютно вільно володіє матеріалом, виявляє до нього цікавість);

– перцептивні здібності – здібності проникати у внутрішній світ студента, психологічна спостережливість пов'язана з тонким розумінням особистості студента і його тимчасових психологічних станів (такий викладач за незначними ознаками, невеликими зовнішніми проявами уловлює щонайменші зміни внутрішнього стану студента);

– мовні здібності – здатність чітко і ясно виражати думки і почуття за допомогою мови, а також міміки і пантоміміки (це одна з найважливіших здібностей професії викладача, оскільки передача інформації від викладача до студента носить, в основному, словесний характер);

– організаторські здібності – здібності організовувати колектив, а також – свою власну діяльність (організація власної роботи припускає уміння правильно планувати роботу і самому контролювати її);

– комунікативні здібності – здібності до спілкування з студентами, уміння знайти до них правильний підхід, встановити з ними доцільні з педагогічної точки зору відношення, наявність педагогічного такту;

– педагогічна уява – це спеціальна здатність, яка виражається в передбаченні наслідків своїх дій, у виховному проектуванні особистості студента, пов'язана з уявленням про те, що з студента вийде надалі, уміння прогнозувати розвиток тих або інших подій [4].

Розглянувши основні структурні компоненти особистості викладача вищого навчального закладу, можемо сказати, що набір особистісних рис педагога сьогодення нерозривно пов'язаний з професійною діяльністю. Навіть маючи вроджені здібності до викладання, потрібно проводити над собою величезну внутрішню роботу, щоб реалізуватися як професіонал. І для цього не достатньо просто отримати диплом, треба весь час тримати себе в тонусі, бути в курсі всіх подій які стосуються як науки, так і різноманітних суспільних процесів та явищ, йти в ногу з часом, лише тоді викладач буде користуватися авторитетом у студентства. Основний структурний елемент, який забезпечує роботу саме такого викладача, на наш погляд, спрямованість його особистості, яка виявляється у стійкому домінуванні тих чи інших мотивів людини – постійна спрямованість її думок, інтересів, усієї діяльності.

Гуманістична спрямованість – найголовніша характеристика майстерності викладача, яка спрямована на особистість іншої людини, утвердження словом і працею найвищих духовних цінностей, моральних норм поведінки й відносин. Для педагога провідною є орієнтація на головну мету за гармонійної узгодженості всіх інших: гуманізації діяльності, гідного самоутвердження, доцільності засобів, врахування потреб студентів. Лише за умови почуття відповідальності за майбутнє покоління, усвідомлення мети і великої любові до своєї справи формується професійна майстерність викладача.

Гуманістична спрямованість є проявом здатності викладача бачити «велике в малому», через ряд, здавалося б, дрібних дій йти до значної мети, формуючи у студентів провідні вміння та навички, прищеплювати їм загальнолюдські цінності. Вона дає змогу оцінювати свою діяльність з точки зору не лише безпосередніх, а й опосередкованих результатів, тобто тих позитивних індивідуальних змін у життєдіяльності і структурі особистості своїх вихованців, частковим організатором яких він є сам як особа, відповідальна за якість організації виховного процесу.

Проаналізувавши такі поняття як «людиноцентризм» та «індивідуально-гуманістична спрямованість», можемо сказати, що вони є нерозривно пов'язаними між собою в процесі гуманізації освітньої системи сьогодення. На нашу думку, неможливо розглядати одне без іншого, адже вони взаємодіють та взаємо проникають на всіх освітніх рівнях, і є значущим складником діяльності викладача вищого навчального закладу. Реалізовувати гуманістичну парадигму можна лише за умови докорінної перебудови освітньої системи, і першою ланкою цієї перебудови має стати викладач. Викладач – як приклад для студента, партнер, наставник, той до кого можна прийти за порадою як з питань професійного змісту, так і різноманітних життєвих ситуацій.

Реорганізація освіти, перехід до гуманізації і демократизації, орієнтація на формування конкурентоспроможної особистості, а не тільки на просту передачу знань, пред'являє принципово нові вимоги до особистості педагога. Викладач

вищого навчального закладу – елемент навчально-виховного процесу, який за специфікою своєї професійної діяльності повинен мати сукупність універсальних якостей. Він повинен мати хист оратора, аналітика, організатора, психолога, володіти суворою логікою педагогічного процесу і виховання, бути обізнаним фахівцем у своїй галузі, а також – мати високий рівень загальної ерудованості. З огляду на ряд вищеперерахованих вимог можемо припустити, що такої багатопланової, розгорнутої кваліфікаційної характеристики не має, мабуть, ніяка інша професія. Від викладача вищого навчального закладу потрібно не лише природні здібності, а і талант, величезні розумові, фізичні і емоційні витрати.

Отже, викладач як суб'єкт навчального процесу, який по суті є його організатором, повинен мати індивідуально-гуманістичну спрямованість для ефективної роботи зі студентами в умовах нової системи освіти

Список використаної літератури

1. Волкова Н. П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / Н. П. Волкова. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 412 с.
2. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору / В. Г. Кремень. – К.: Педагогічна думка. – 2008. – С. 151–156.
3. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму у контексті проблем освіти [Електронний ресурс] / В. Г. Кремень // Електронне наукове видання матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. – Гуманізм та освіта (11–13 червня 2006 р.) / Міністерство освіти і науки України, Академія педагогічних наук України, Вінницький національний технічний університет, Університет Євле (Швеція). – Вінницький національний технічний університет (ВНТУ), 2006. – Режим доступу: <http://conf.vstu.vinnica.ua/humed/2006/txt/06kvkpo.php> (дата звернення 29.10.2016 р.).
4. Кузьміна Н. В. Професіоналізм личности преподавателя и мастера производственного обучения [Электронный ресурс] / Н. В. Кузьміна. – М.: Высшая школа, 2010. – 340 с. Режим доступа: <http://window.edu.ru/catalog/pdf2txt/341/63341> (дата звернення 29.10.2016 р.).
5. Хоменко А. В. Ідивідуально-гуманістичний підхід у вихованні особистості / А. В. Хоменко // Педагогічні науки: Збірник наукових праць. – Випуск 2(58). – Полтава, 2013. – С. 29-36.

Олена Пушкар

ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ЯК ОСВІТИ ТА ФАХУ

Як адаптуватися філологів до сучасних умов ринку праці? У яких галузях діяльності йому шукати роботу? Що може дати молодій людині філологічна освіта? На ці та багато інших наболілих питань шукають відповіді абітурієнти, студенти, випускники Інституту філології.

Філологія може мати прикладне значення у максимально широкій сфері. Доволі цінними порадами про те, як філологу «знайти» себе й що корисного може дати молодій людині філологічна освіта, можуть стати такі поради.